

תמצית הפרשה

חומש במדבר

סדר חמשה חומשי תורה - בחומש בראשית נתבאר מה היה מתחילת הבריאה עד ירידת ישראל למצרים, ובעיקר הדברים שאירעו לאבות הקדושים, שיש בהם לימודים עבורינו, והם בבחינת מעשי אבות סימן לבנים (שזה ג"כ 'בריאה' לזרעם, וכמ"ש הרמב"ן). בחומש שמות נתבארה גלות מצרים והגאולה ממנה, כאשר השלמת הגאולה היא השראת השכינה במשכן, שבזה ישראל חזרו למעלת אבותם. חומש ויקרא עיקרו הוא 'תורת כהנים' והיינו דיני הקרבנות והמסעף מהם. וחומש במדבר עוסק במה שהיה לבני ישראל במדבר, החל מא' אייר כשנה לאחר צאתם ממצרים, חודש אחרי הקמת המשכן בא' ניסן בשנת 2449 לבריאת העולם, עד כיבוש ארץ סיחון ועוג לפני כניסתם לארץ ישראל בשנת 2488, וכמה דינים שאמר הקב"ה בענין חלוקת הארץ המתקרבת. וספר דברים הוא דברי משה רבינו לישראל בא' שבט לפני מותו.

הנושאים העיקריים בספר במדבר - מנין בני ישראל, צורת חנייתם לדגליהם במדבר סביב למשכן, מנין בני לוי ותפקידיהם בשמירת המשכן פירוקו ונשיאתו, שמירת קדושת המשכן ומחנה ישראל, קרבנות הנשיאים, הכשרת הלויים לעבודת המשכן, הסימן לנסיעה והחניה ע"י החצוצרות, מתאוננים, קברות התאווה, חטא מרים, מעשה המרגלים, מחלוקת קרח ועדתו, פריחת מטה אהרן, פרה אדומה, מיתת מרים וחטא מי מריבה, מיתת אהרן וכהונת אלעזר בנו תחתיו, מלחמה עם הכנעני, הנחשים השרפים, כבוש ארץ סיחון ועוג, בלק ובלעם, חטא בנות מואב ובעל פעור, מנין נוסף של בני ישראל, מלחמת מדין וחלוקת השלל, בקשת בני גד ובני ראובן, סדר המסעות של בני ישראל במדבר, מצוות ירושת הארץ. חומש במדבר נקרא ע"י חז"ל 'חומש הפקודים' על שם מניינם של בני ישראל בא' אייר בשנה השניה לצאתם ממצרים, ופעם נוספת בערבות מואב לפני כניסתם לארץ ישראל.

מצוות שנצטוו ישראל בחומש במדבר - סוטה, נזיר, הדלקת המנורה, מנחות ונסכים, מתנות כהונה, קרבנות המועדים, דיני נדרים והגעת כלים, דיני רוצח, דיני ירושה.

תאריכים בספר במדבר - כמה פרשיות נאמרו בא' ניסן ביום הקמת המשכן. מנין בני ישראל בא' אייר (במדבר א' א') והיה זה בשנת 2449 לבריאת העולם (עיין רמב"ם שמיטה ויובל פרק י' הלכה ב' ובמהר"י קורקוס שם), נסיעתם של ישראל ממדבר סיני בכ' אייר (שם י' י"א), ונסעו ג' ימים (שם י' ל"ג) עד כ"ב אייר, חטא התאווה ואכילת הבשר ל' ימים (שם י"א כ') עד כ"ב סיון (תענית כ"ט), המתינו ז' ימים למרים (במדבר י"ב ט"ו), שלחו את המרגלים בכ"ט סיון שהלכו בישראל ארבעים יום עד ח' אב (שבאותה שנה תמוז היה מלא. תענית שם), חטא המרגלים היה בתשעה באב שאז אמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חינום ואני קובע לכם בכיה לדורות (תענית שם), לאחר מכן מתארת התורה את מעשה קרח ועדתו, ואז התורה מדלגת לחודש ניסן בשנת הארבעים ליציאת מצרים שאז (בי' ניסן, במבואר בשו"ע או"ח סימן תק"פ) מתה מרים ונסתלק הבאר והיה חטא מי מריבה, ולאחר מכן בא' אב (במדבר ל"ג ל"ח, ומבואר שם שזה היה בשנת הארבעים לצאתם ממצרים, והיינו בשנת 2487) מת אהרן, (ונכנסו לארץ ישראל בשנת 2488, ומתי מדבר שמתו בתשעה באב (רש"י תענית ל':) אף שבשנת 2487 עברו רק 38 שנה מחטא המרגלים, והרי כל מי שהיה בן עשרים מת רק בגיל ששים, כתב רש"י (במדבר י"ד ל"ג) שהשנה הראשונה שהיו במדבר בכלל הארבעים שנה, לפי שהגזירה עלתה במחשבה בחטא העגל אלא שהמתין להם הקב"ה עד שתמלא סאתם, ואף שבתשעה באב היו רק בני 59, מקצת שנה ככולה, וכשנכנסו לשנתם השישים מתו אלו שהיו בני עשרים. אמנם צ"ע מרש"י תענית ל': שכתב שבשנה האחרונה לא מתו, וא"כ יוצא שאלו שהיו בני עשרים מתו לפני גיל 59). רוב השנים שהיו בני ישראל במדבר אינם מתוארות בספר במדבר, כאשר מתוארות בו רק השנה השניה שאז נגזר על ישראל להשאר ארבעים שנה במדבר, כאשר לאחר מחלוקת קרח ועדתו עוברת התורה למיתת מרים שהיתה בי' ניסן בשנה הארבעים, ובדיוק שנה אח"כ בי' ניסן נכנסו ישראל לארץ ישראל.

אין מוקדם ומאוחר בתורה - למרות שחומש במדבר מתחיל ממצוות מניית בני ישראל בא' אייר כשנה לאחר צאת ממצרים, יש בו כמה פרשיות שנאמרו חודש קודם לכן בא' ניסן (כמבואר בגיטין ס'), ועל דבר זה אומרת הגמרא (פסחים ו'): אין מוקדם ומאוחר בתורה. הפרשיות בבמדבר שנאמרו כבר בא' ניסן הם: ענין הדלקת המנורה (שכבר בא' ניסן התחילו להדליקה), הקדשת הלויים לעבודה (שהוצרכה כבר אז לצורך עבודת הלויים במשכן), פרשת הפסח (לרש"י) (שם) גם פרשת פסח שני נאמרה אז, ולתוס' פרשת פסח שני נאמרה בי"ד ניסן), פרשת פרה אדומה (שנשרפה בב' ניסן כדי שיוכלו ישראל להיות

תמצית הפרשה

טהורים לצורך הקרבת קרבן פסח, ולפני כן לא יכלו לעשותה דבעינן "וזהו אל נוכח פני אהל מועד", וכן קרבנות הנשיאים המתוארות בפרשת נשא הוקרבו כבר מא' עד י"ב ניסן.

פרשת במדבר

פרשת במדבר עוסקת בספירת בני ישראל, סדר חנייתם לדגליהם מסביב למשכן, מינוי שבט לוי לעבודת המשכן תחת בכורי ישראל, בחלוקה למשפחות גרשון קהת ומררי, וספירתם בנפרד מגיל חודש.

מנין בני ישראל - הקב"ה ציוה את משה בא' אייר בשנה השניה אחר יציאת מצרים, למנות את בני ישראל יחד עם נשיאי העדה, מגיל עשרים עד שישים, מלבד בני לוי שאינם נמנים בתוך בני ישראל, וזה מניינם - בני ראובן - 46500, בני שמעון - 59300, בני גד - 45650, בני יהודה - 74600, בני יששכר - 54400, בני זבולון - 57400, בני אפרים - 40500, בני מנשה - 32200, בני בנימין - 35400, בני דן - 62700, בני אשר - 41500, בני נפתלי - 53400, ומניינם הכולל היה - 603550.

חנית ישראל לדגליהם סביב למשכן - בכל צד חנו ג' שבטים לדגליהם, בצד מזרח חנה יהודה ואתו יששכר וזבולון, בצד דרום חנה ראובן ואתו שמעון וגד, בצד מערב חנה אפרים ואתו מנשה ובנימין, בצד צפון חנה דן ואתו אשר ונפתלי, הכתוב מזכיר בכל שבט את הנשיא שלו את מספר האנשים שבו ואת המספר הכולל הכל צד, סדר הליכתם היה כסדר חנייתם, הלויים חנו מסביב למשכן.

מנין בני לוי ותפקידם

הלויים נתמנו לעבודה במקום הבכורים שנתקדשו לקב"ה במכת בכורות, משה מנה את הבכורים של ישראל מגיל חודש ומעלה ומניינם היה 22273, כל בכור שלא היה כנגדו לוי נתן בפדיונו חמשה שקלים לכהנים. הלויים נתמנו על המשכן וכליו נשיאתם פירוק ובנין המשכן, הם נמנו בנפרד משאר ישראל, וכל אחד מבני לוי והם גרשון קהת ומררי נמנו בנפרד ולכל אחד היה נשיא, והכתוב מונה את משפחותיהם, סך כל בני לוי 22000. בני גרשון - מספרם 7500, חנייתם ממערב למשכן, ומשמרתם יריעות המשכן ומיתריו, מסך פתח אוהל מועד ומסך שער החצר וקלעי החצר,

בני קהת - מספרם 8600, חנייתם מדרום למשכן, ומשמרתם הארון השלחן המנורה והמזבחות כלי הקודש והפרוכת. בני מררי - מספרם 6200, חנייתם מצפון למשכן, ומשמרתם קרשי המשכן בריחיו עמודיו ואדניו, ועמודי החצר ואדניהם יתדותם ומיתריהם. מצד מזרח של המשכן חנו משה אהרן ובניו.

סדר נשיאת המשכן - הקב"ה מצווה את משה למנות את בני קהת מגיל 30 עד 50 הראויים לעבודת משא, כנסוע המחנה יקחו אהרן ובניו את הפרוכת ויכסו בה את הארון ויתנו עליה כסוי עור תחש ובגד כליל תכלת, את כלי השלחן והמנורה יתנו בבגד תכלת ואת כלי המזבח בבגד ארגמן ויכסו את הכלים במכסה עור תחש, ועוד יכסום בכסויים נוספים, רק אחרי הכיסויים יוכלו בני קהת לשאת את הכלים, ואם יגעו בהם בלי כיסוי ימותו.

אלעזר בן אהרן יהיה ממונה לשאת את שמן המאור קטורת הסמים מנחת התמיד ושמן המשחה, והיה ממונה על עבודת בני קהת.

הפטרה

מאורעות התקופה - הושע היה נביא בסוף ימי בית ראשון, כאשר המלוכה היתה מחולקת למלכי ישראל ומלכי יהודה, ונתנבא בימי עוזיה יותם אחז וחזקיהו מלכי יהודה, שאז מלך בישראל ירבעם בן יואש. ספר הושע מלא בתוכחות לעם ישראל על חטאיהם, אולם יש בו גם דברי נחמה.

ההפטרה פותחת בדברי נחמה על מה שיהיה לישראל לעתיד לבוא, שיהיה מספרם כחול הים, (וכתב הלבוש סימן תצ"ג שמפטירים בה בפרשת במדבר לפי 'שהוא מעין הפרשה שנמנו בה ישראל למשפחותם לבית אבותם והיה במספרם יותר מס' ריבוא כברכת אבותינו'), ויהיו חביבים על הקב"ה, ויחזרו לארץ ישראל, ויהיה להם מלך אחד (שלא כאותו תקופה שנתחלקו לשני מלכים, מלך

תמצית הפרשה

יהודה ומלך ישראל), לאחר מכן מוכיח הנביא הושע את ישראל על חטאיהם, וממשיכם לאשה שזנתה מבעלה, ומתאר את העונשים שיקבלו ישראל על חטאיהם, וההפטרה מסיימת שלאחר הגלות הקב"ה יחזור ויגאל את ישראל, ותחזור האהבה שביניהם, וישראל יהיו בטוחים מפגעי הבעלי חיים וממלחמות, וההפטרה מסיימת בהבטחה הנפלאה "וארשתיך לי לעולם, וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים, וידעת את השם".

הפטרה זו הפותחת במילים "והיה מספר בני ישראל בחול הים אשר לא ימד ולא יספר" היא מעין הפרשה העוסקת במנין בני ישראל.

פרשת נשא

לאחר שנתבאר תפקידם של בני קהת במשא המשכן, מבארת התורה את תפקיד בני גרשון ומררי במשא המשכן, ובמנין הלויים הראויים לעבודת המשכן, וכן מוזכרים בפרשה כמה מצוות: א' שילוח טמאים. ב' דיני השבת גזל הגר. ג' דיני סוטה. ד' דיני נזירות. ה' ברכת כהנים. בסוף הפרשה מוזכרים קרבנות י"ב נשיאי ישראל בימי חנוכת המשכן.

מנין הלויים הראויים לעבודה - הקב"ה ציווה למנות גם את בני גרשון ומררי מגיל שלושים ועד חמישים שהם הראויים לעבודה, על בני הגרשוני ובני מררי יהיה אחראי איתמר בן אהרן, בני קהת נמנו ומנינם היה 2750, בני גרשון 2630, בני מררי 3200, ביחד היו 8580.

שילוח טמאים מחוץ למחנה - טמא צריך לצאת מחוץ למחנה, היו לישראל ג' מחנות, מחנה שכינה, מחנה לויה, מחנה ישראל, הצרוע משתלח מחוץ לכולם, זב מותר מחנה ישראל, וטמא לנפש מותר גם במחנה לויה.

מה שמצינו (ויקרא ה') שהמועל בפקדון משלם קרן וחומש הוא דווקא כשהודה בכך, הקרן והחומש ניתנים לבעלים, ואם הוא גר שמת ואין לו יורשים זה ניתן לכהנים, וכן שאר התרומות ינתנו לכהנים.

פרשת סוטה - איש שקינא לאשתו שלא תסתר, ונסתרה ברצון ואין ידוע אם נטמאה, יביא מנחה לכהן בלא שמן ולבונה, הכהן לוקח מים מהכור ועפר מקרקע המשכן ונותן בידה, ופורע את שערה, ומשביע אותה שאם לא נטמאה המים לא יזיקו לה ואם נטמאה המים יזיקו לה, הכהן כותב זאת בספר ונותנו בתוך המים, הכהן לוקח מיד האשה את המנחה ומניפה ומקריבה ומשקה אותה את המים, אם האשה נטמאה המים מזיקים לה, ואם לא נטמאה אינם מזיקים לה.

פרשת נזיר - אדם שקיבל על עצמו נזירות אסור ביין ובכל היוצא מהגפן, וכן אסור לגלח שערות ראשו, ואסור להיטמא למת, בסיום ימי נזרו מקריב עולה וחטאת, ואיל לשלמים עם מנחה ונסכים, מגלח שערות ראשו ונותנם באש שמבשלים בה את השלמים, הכהן לוקח זרוע בשלה חלה ורקיב ונותנם על כפי הנזיר ומניפם, אם באמצע ימי נזרו נטמא בשוגג יגלח שערות ראשו ביום השביעי, ומקריב ב' תורים או בני יונה לחטאת ולעולה וכבש לאשם, ויתחיל מחדש למנות ימי נזרו.

ברכת כהנים - הקב"ה מצוה על ברכת כהנים ומלמד נוסח הברכה.

עגלות נשיאת המשכן - התורה חוזרת לא' ניסן יום הקמת המשכן, ואומרת שהנשיאים נדבו למשכן שש עגלות וי"ב בקר, בני גרשון קיבלו ב' עגלות, ובני מררי ד' עגלות, אולם בני קהת נשיאתם בכתף מפני ש'עבודת הקודש' עליהם - נשיאת הארון והשלחן והמזבח וכלי הקודש והפירות.

קרבנות הנשיאים - משה משח את המשכן וכליו, והנשיאים הביאו את קרבנם והקריבו בכל יום נשיא אחד, קרבן כל אחד מהנשיאים היה קערה ומזרק כסף מלאים סולת למנחה, כף זהב מלאה קטורת, פר איל וכבש לעולה שעייר לחטאת ושלמים ב' בקר חמשה אילים חמשה עתודים וחמשה כבשים, הפסוק מונה את סדר ימי ההקרבה וחוזר בכל נשיא על פרטי הקרבן, ועל משקל הזהב והכסף, ומונה סיכום הכל יחד.

משה כשהיה מדבר עם ד' היה שומע את הקול מעל הכפורת.

הפטרה

מאורעות התקופה - לפני מות יהושע אמר יהושע לישראל שד' השאיר גוים בארץ ישראל, את הפלישתים ועוד גוים, כדי שירעו לישראל אם לא יקיימו את המצוות כראוי. (יהושע כ"ד ושופטים ב'). בני ישראל עבדו את ד' כראוי כל ימי יהושע וימי הזקנים

תמצית הפרשה

שהאריכו ימים אחריו, אולם לאחר מכן עזבו את ד' וחטאו בבעל, והקב"ה נתנם ביד אויביהם. (שופטים ב'). הקב"ה הקים לישראל שופטים שהנהיגו את ישראל במשך למעלה מ-300 שנה משנת 2513 עד שנת 2831, (שמות השופטים עתניאל בן קנז אחי כלב, אהוד בן גירא, דבורה (ועמה ברק בן אבינועם), גדעון, תולע בן פואה, יפתח, אבצן הוא בועז, אילון הזבולוני, עבדון בן הלל, ואז כאשר עשו הרע בעיני ד' נתנם בידי הפלישתים ארבעים שנה, ואז הגיע שמשון והושיעם, ואח"כ היו ימי עלי ושמואל, ושמואל המשיך את שאול ואת דוד שאז החלה תקופת המלכים עד חורבן בית ראשון בשנת 3338), כאשר בימי השופטים שמרו ישראל את התורה, הקב"ה הושיעם מיד אויביהם, אולם כאשר במות השופט השחיתו את דרכם חזרו הגויים (כושן רשעתיים מלך ארם, עגלון מלך מואב, יבין מלך כנען, מדין, פלישתים, בני עמון) ושלטו בהם.

ההפטרה (שופטים י"ג), שעוסקת בנזירות שמשון, מעין הפרשה שיש בה את דיני נזירות) מספרת שמלאך התגלה לאשת מנוח העקרה ובישר לה שילד לה בן, ושתזהר לא לשתות יין ולא לאכול דבר טמא, והבן יהיה נזיר מלידתו ולא יסתפר והוא יושיע את ישראל מפלישתים. אשת מנוח סיפרה את הדברים לבעלה, והוא התפלל לד' שישלח את המלאך לומר להם מה לעשות עם הילד, המלאך הגיע שוב ואמר להם שישמרוהו מכל אשר יצא מגפן היין ומטומאה. מנוח לקח גדי עיזים והעלה על הצור, והמלאך עלה בלהב המזבח לשמים, האשה ילדה בן וקראה שמו שמשון, כשהנער גדל החלה רוח ד' לפעמו.

פרשת בהעלותך

פרשת בהעלותך ממשיכה כמו סוף פרשת נשא בדברים שנאמרו לישראל בא' ניסן בשנה השניה לצאתם מארץ מצרים, והם פרשת המנוחה, פרשת הלויים, ופרשת הפסח, ואח"כ חוזרת התורה לחודש אייר, שבכ' בו נסעו בני ישראל ממדבר סיני, והתורה מספרת על פרשת המתאוננים ועל התאווה שנתאוו בני ישראל ועונשם, ועל חטא מרים וצרתה, ועל נסיעת ישראל לאחר שמרים נתרפאה מצרתה.

המנוחה - המנוחה עשויה מקשה זהב, ונרות המנוחה יאירו לכיוון הנר האמצעי.

סדר הכשרת הלויים לעבודה - הזאת מי חטאת תספורת וכבוס בגדים, פר לעולה ופר לחטאת, בני ישראל סמכו ידיהם על הלויים ואהרן הניפם, הלויים סמכו ידיהם על הפרים, ואז באו לעבוד באוהל מועד במקום הבכורים.

הלויים עובדים מגיל עשרים וחמש ועד חמישים, ואח"כ ישמרו משמרת המשכן.

קרבן פסח - הקב"ה צוה את בני ישראל על מצוות הפסח. בני ישראל הקריבו את הפסח כהלכתו ב"ד ניסן בשנה השניה ליציאת מצרים, באו לפני משה אנשים שהיו טמאים ולא יכלו להקריב הפסח, ושאלו למה נגרע, משה שאל את הקב"ה והקב"ה אמר לו שמי שהיה טמא או שהיה רחוק מהמקדש יקריב קרבן פסח ב"ד אייר, ויאכלהו בלילה על מצות ומרורים, ודינו כדין הפסח, אבל מי שיכל להקריב ולא הקריב ב"ד ניסן ענוש כרת. גר חייב בפסח כישראל.

עמוד הענן - המשכן היה מכוסה ביום בעמוד ענן ובלילה בעמוד אש, הסימן לנסיעה הוא כשהענן עולה, ובמקום שהענן שוכן שם יחנו.

התקיעה בחצוצרות - משה נצטוו לעשות שתי חצוצרות כסף מקשה אחת, תקיעה אחת בשתי החצוצרות היא סימן למקרא העדה, תקיעה אחת בחצוצרה אחת היא סימן למקרא הנשיאים, תרועה זה סימן לנסיעה של החונים בצד מזרח, ובתרועה השניה יסעו החונים בדרום, במלחמה מריעים בחצוצרות, וכן במועדים ובראשי חדשים. הכהנים הם התוקעים.

מסע בני ישראל - בכ' אייר בשנה השניה ליציאת מצרים עלה הענן מהמשכן, ואז נסעו בני ישראל ג' ימים (כ' עד כ"ב אייר). תענית כ"ט. לפי הסדר דלהלן: יהודה יששכר וזבולון, בני גרשון ובני מררי, ראובן שמעון וגד, בני קהת, אפרים מנשה ובנימין, דן אשר ונפתלי. הארון נסע לפני ישראל, וענן ד' היה עליהם. יתרו רצה לחזור לארצו, ומשה שכנעו לבוא עם ישראל.

פרשת המתאוננים - העם התאוננו ובערה אש ואכלה בקצה המחנה, משה התפלל והאש שקעה, וקרא שם המקום תבערה.

פרשת בשר תאווה והאצלת הרוח על הזקנים - האספסוף ביקשו בשר כי לא מספיק להם המן ובכו, משה אמר לקב"ה שאינו יכול לשאת את העם, ואין לו בשר לתת להם, הקב"ה אמר לו שהוא יאציל מהרוח שעל משה על שבעים זקנים וישאו אותו במשא העם, והוא יתן להם בשר ל' ימים (כ"ג אייר עד כ"ט סיון). תענית כ"ט. משה אמר להם שיזמינו עצמם לבשר שיהיה להם חודש ימים,

תמצית הפרשה

משה אסף שבעים זקנים והקב"ה האציל עליהן הרוח שעל משה, אלדד ומידד התנבאו במחנה, משה אמר ליהושע שהלוואי כולם היו נביאים, הרוח הביאה שלום מן הים, כולם אספו לפחות עשרה חמורים, בעודם אוכלים הרג ד' מהם רבים ונקברו שם.

חטא מרים - מרים ואהרן דיברו על משה, הקב"ה קרא להם ואמר להם ששאר נביאים מתנבאים בחלום, אבל משה מתנבא באספקלריא המאירה, מרים נצטרעה, משה התפלל לרפואתה, הענן סר מעל האוהל ובני ישראל המתו למרים ז' ימים (כ"ב – כ"ט סיון). תענית כ"ט.

מקום חנית בני ישראל - הר חורב, תבערה, קברות התאווה, חצרות, מדבר פארן.

הפטרה

מאורעות התקופה - בתום שבעים שנה לגלות בבל עלו רבים מבני ישראל לארץ ישראל עם יהושע בן צדוק הכהן הגדול ועם זרובבל, והחלו בבניית בית המקדש השני ברשותו של כורש מלך פרס, בנו את המזבח והקריבו בו קרבנות, הגויים שבארץ ישראל הלשינו לכורש שישאל רוצים למרוד בו, ובעקבות כך הופסקה הבניה, המלך דריוש נתן רשות לישראל לחזור ולבנות את בית המקדש, ובנייתו הסתיימה בשנת שש לדריוש. (ספר עזרא). זכריה היה מאחורוני הנביאים ונתנבא בימים אלו של תחילת בנין בית שני.

ההפטרה היא נבואת זכריה אודות גאולת ישראל והשראת השכינה בכלל ישראל. וכן נבואתו בא ראה את מלאך ד' מתרה ביהושע הכהן הגדול שיסיר הבגדים הצואים מעליו והיינו בניו שלא מיחה בהם על שנשאו נשים שאינן כשרות לכהונה, ואם ילך בדרך התורה יקבל שכר, ובית המקדש ימשיך להבנות. עוד נתנבא זכריה שהוא רואה מנורת זהב (שזה מעין הפרשה העוסקת בהדלקת המנורה. לבוש סימן תקמ"ט), והמלאך הסביר לו שזה בא לומר לו שבנין בית המקדש לא יהיה "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד' צבקות".

פרשת שלח

לאחר שנסעו ישראל מהר סיני היו אמורים להכנס לארץ ישראל תוך ימים ספורים, ורק בגלל חטא המרגלים התעכבו במדבר ארבעים שנה, וכמו שאמר משה רבינו לבני ישראל "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" וכתב רש"י שם 'אמר להם משה ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים, שהרי בכ' אייר נסעו מחורב, ובכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע, צא מהם שלושים יום שעשו בקברות התאווה שאכלו הבשר חודש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה ימים הלכו כל הדרך, וכל כך היתה שכינה מתלבטת (-ממהרת) בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אותכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה'.

עוד מוזכר בפרשה חטא המעפילים וחטא המקושש, סדר הקרבת הנסכים ומצות הפרשת חלה (שמצוות אלו שבהם נאמר "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם" נאמרו לישראל כדי לבשרם שיכנסו לארץ), ומצות ציצית.

שליחת המרגלים - משה שולח בהסכמת הקב"ה י"ב מרגלים, ראשי בני ישראל, איש אחד מכל שבט, ממדבר פארן, לראות את הארץ, אם העם חזק או רפה, מעט או רב, אם יושב בפרזים או במוקפים, ואם הארץ שמנה או רזה, ואומר להם שיביאו מפרי הארץ. המרגלים תרו את הארץ ארבעים יום (כ"ט סיון עד ח' אב. תענית כ"ט). וחזרו עם אשכול ענבים ורמונים ותאנים, ואמרו שהארץ זבת חלב דבש, אולם העם חזק והערים בצורות ואין בכוחם לנצחם, וכי הארץ אוכלת יושביה, ויש שם ענקים, בני ישראל בכו ואמרו שהיה עדיף למות במצרים או במדבר מאשר ליפול בחרב, ורצו לחזור למצרים, יהושע וכלב קרעו בגדיהם ואמרו שהארץ טובה מאד מאד, ואם הקב"ה ירצה יוכלו לכבושה ואין לפחד מהם כי ד' איתנו ויכול להביאנו לארץ הטובה הזו, העם רצו לרגום אותם באבנים.

העונש על חטא המרגלים - הקב"ה רצה להרוג את כל ישראל ולהרבות במקומם את זרע משה, משה אמר לקב"ה שזה יגרום שמצרים יאמרו שהקב"ה לא יכל להביאם לארץ ישראל ולכן המיתם במדבר, וביקש שהקב"ה יסלח לישראל, הקב"ה התרצה לסלוח, אולם אמר שכל הדור מבני עשרים שניסו אותו עשרה פעמים לא יראו את הארץ, וישארו במדבר ארבעים שנה, ובניהם ירשו את הארץ, ורק כלב ויהושע יכנסו לארץ, המרגלים עצמם מתו במגפה.

תמצית הפרשה

המעפילים ועונשם - בשמוע בני ישראל דברי ד' נתאבלו מאד, ורצו לעלות מיד להלחם, משה אמר להם שד' לא יעזור להם, הם עלו להלחם בלי משה ובלי הארון, וניגפו לפני אויביהם.

מנחות ונסכים - בכל קרבן צריך להביא גם מנחה סולת בשמן, ויין לנסכים, בכבש מביאים עשרון מנחה ורביעית היין, באיל שני עשרונים ושלישית היין, בבקר שלשה עשרונים וחצי היין, דין גר כדין ישראל.

חלה - צריך להפריש חלה מן העיסה.

קרבן ועונש לעובד ע"ז - ציבור שחטאו בשוגג בעבודה זרה, יביאו פר לעולה ושעיר לחטאת, ויחיד ששגג בע"ז מביא עז לחטאת. המזיד עונשו כרת.

מקושש - בני ישראל מצאו איש מקושש עצים בשבת, וסקלוהו באבנים.

פרשת ציצית - צריך לעשות ציצית בכנפי הבגדים, כדי לזכור לקיים את המצוות ולהתקדש, ולא ללכת אחרי הלב והעיניים.

הפטרה

מאורעות התקופה - משה רבינו מת בז' אדר, וישראל נתאבלו עליו ל' יום, ואז בז' ניסן אמר יהושע לישראל להכין להם צידה כי בעוד ג' ימים הם עוברים את הירדן, ועברו את הירדן ונכנסו לארץ בי' ניסן (מעט פחות ממ' שנה מאז שיצאו ממצרים בט"ו ניסן). וכתב רש"י (יהושע ב' א') שהמרגלים נשלחו בתוך ימי אבל משה, שהרי המרגלים התחבאו ג' ימים, וחזרו בלילה, ובבוקר נסעו מהשיטים ולנו שם, וביום החמישי נכנסו לארץ ישראל.

ההפטרה - יהושע שלח שני מרגלים לראות את הארץ ואת יריחו, הם היו בבית רחב, ומלך יריחו שלח לומר לרחב שהם מרגלים ושתוציא אותם, רחב אמרה לשליחים שהם כבר הלכו, והחביאה את המרגלים בגג, ואמרה להם שכל יושבי הארץ מפחדים מהם ויודעים כי ד' איתם, וביקשה מהם שישבעו לה שלא יהרגו את משפחתה, הם עשו סימן שתקשור את חוט השני בחלון שבו הורידה אותם, ושלא יצאו ממשפחתה מדלתות הבית, היא אמרה להם שיתחבאו ג' ימים עד שיחזרו הרודפים, וכן עשו, ואח"כ חזרו ליהושע ואמרו לו מה שהיה, ושיושבי הארץ מפחדים מהם.

הפטרה זו היא מעין הפרשה, שבשניהם מוזכר הריגול בארץ ישראל.

פרשת קרח

פרשה זו עוסקת בבחירת שבט לוי לעבודת המשכן והכהנים לעבודת הקרבנות, שכאשר באו לערער על כך לומר שח"ו משה עשה כן מעצמו, הראה הקב"ה שבחירה זו היא ממנו, וקרח ודתן ואבירים נבלעו באדמה, ומקריבי המחתות מתו בשריפה, והרבה מישראל מתו במגיפה מפני שהתלוננו על כך, ומטה אהרן פרח מתוך מטות שאר השבטים, ואהרן ובניו ושבט לוי נצטוו על שמירת המשכן, והכהנים יקבלו כ"ד מתנות כהונה.

מחלוקת קרח ועדתו ועונשם - קורח דתן אבירים ואון בן פלת ומאתים וחמישים נשיאי עדה באו בטענה על משה למה הוא מתנשא על קהל ד', משה אמר לקרח שיקחו מחתות ויקטירו קטורת והקב"ה יראה במי הוא בוחר, והקב"ה כבר הבדיל אותם יחד עם כל בני לוי לעבודת המשכן, ולמה להם לבקש גם כהונה. דתן ואבירים סרבו להגיע למשה, ומשה התפלל לקב"ה שלא יקבל מנחתם, הם באו עם המחתות לפתח אהל מועד, והקב"ה רצה לכלות את כל כלל ישראל, משה ואהרן התפללו לקב"ה שיכלה רק את החוטאים, ומשה אמר לישראל שיתרחקו מאוהלי החוטאים, ונתן סימן שהקב"ה שלחו, שהאדמה תבקע ותבלעם חיים וכך היה, ואש מאת ד' אכלה את מקריבי הקטורת. מהמחתות עשו צפוי למזבח זכרון שלא יהיה כקורח ועדתו.

תלונת העם והמגפה - בני ישראל באו בטענה שמשה ואהרן גרמו למיתתם של קורח ועדתו, הקב"ה שלח מגפה לכלות את כלל ישראל, אהרן לקח קטורת ועצר את המגפה, מספר המתים היה 14700.

תמצית הפרשה

סימן פריחת מטה אהרן - הקב"ה אמר למשה שיקחו י"ב מטות מטה לכל שבט, והאיש שהוא יבחר בו מטהו יפרח. משה הניח את המטות לפני ד', ולמחרת ראו שפרח מטה אהרן, משה הראה זאת לישראל והניח את המטה למשמרת.

שמירת המשכן - בני ישראל אמרו שאינם יכולים להשמר שלא להכנס למשכן, הקב"ה אמר שאהרן ובניו ובני לוי ישמרו שלא יכנסו. **מתנות כהונה** - קדשי קדשים נאכלים בעזרה לזכרי כהונה, המורם מהתודה שלמים ואיל נזיר ותרומת דגן תירוש ויצהר והביכורים נאכל לכהנים גם לנקבות, חרם ופטר רחם ופדיון הבן ניתן לכהנים, בכור בהמה טהורה קרב במזבח. הלויים מקבלים מעשר תמורת עבודתם, המעשר אסור באכילה לזרים ולטמאים, ומותר באכילה בכל מקום. והלויים יתנו לכהנים מעשר מן המעשר.

הפטרה

מאורעות התקופה - לאחר למעלה משלש מאות שנה מאז נכנסו ישראל לארץ ישראל, בה היו להם שופטים ולא מלך, שמואל הנביא שהיה זקן מינה את בניו לשופטים, ובאו כל זקני ישראל ואמרו לו שהם רוצים מלך כיון שבנינו לא הולכים בדרכיו, והקב"ה אמר לו "שמע בקול העם וכו' כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם", ואמר לו להמליך את שאול, שמואל משח אותו למלך, לאחר מכן בא נחש העמוני להציק ליושבי יבש גלעד, ושאול נלחם בו ונצחו, ואז קיבלו כל ישראל עליהם את שאול.

ההפטרה - בהפטרה מסופר על השמחה הגדולה בנצחון של שאול המלך על עמון, וקבלת מלכות שאול מחדש, ואז הוכיח שמואל את ישראל ואמר להם שהוא לא עשה להם שום עוול, והקב"ה עזר להם כאשר שמרו על התורה, וכעת הם רצו דווקא מלך, וכעת אם ישמרו על התורה יצליחו הם והמלך, ואם לא ישמעו בקול ד', תהיה בהם יד ד', ושמואל אמר שהסימן לאמיתות הדברים יהיה שירד גשם למרות שזה זמן קצר חיטים, וכך היה, והעם פחד מאד והתחרטו על שביקשו מלך, ושמואל אמר להם שאם ישמרו על התורה אין להם מה לפחד.

שמואל היה מזרע קורח, והיה שקול כמשה ואהרן, וכשם שנאמר בפרשה ע"י משה "לא חמור אחד מהם נשאתי", כך מובא בהפטרה ששמואל אמר "את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי".

פרשת חוקת

פרשיות חומש במדבר עד כה עסקו במה שאירע לבני ישראל במדבר בשנה השניה לצאתם ממצרים, החל ממנין בני ישראל בא' אייר, ועד למעשה קרח ועדתו. מפרשה זו ואילך עוסקת התורה במה שאירע לבני ישראל במדבר בשנה האחרונה שהיו שם לקראת כניסתם לארץ ישראל, ופרשה זו מלמדת על מיתת מרים, חטא מי מריבה, מיתת אהרן וכהונת אלעזר, מלחמת ישראל והכנעני, החטא שגרם לעונש הנחשים השרפים, וכיבוש ארץ סיחון ועוג.

עם זאת הפרשה פותחת בדיני פרה אדומה וטהרת טמאים, שלפי המבואר בגמרא פרשה זו נאמרה בא' ניסן כשנה לאחר יציאת מצרים, ביום הקמת המשכן, הפרה נשרפה בב' ניסן כדי שיוכלו ישראל להיות טהורים לצורך הקרבת קרבן פסח, ולפני כן לא יכלו לעשותה דבעינן "וזה אל נוכח פני אהל מועד" (רש"י גיטין ס:).

פרה אדומה - הקב"ה ציווה לקחת פרה אדומה, שאין בה מום ולא עלה עליה עול, לשוחטה מחוץ למחנה, להזות ז' פעמים לכיוון אוהל מועד, לשרוף אותה יחד עם עץ ארז אזוב ותולעת שני, ולאסוף את אפר הפרה ולהניחו למשמרת לצורך טהרת טמאים. שורף הפרה, משליך עץ הארז וכו', והאוסף את אפרה, והנושא את מי החטאת, טמאים עד הערב הם ובגדיהם.

טהרת טמא מת ע"י אפר הפרה - מי שנגע במת או שהיה באהל המת טעון הזאה מהאפר עם מים חיים, ביום השלישי וביום השביעי, ויטבול ויטהר. וכן אהל המת והכלים שהיו בו טעונים הזאה מאפר הפרה. הנוגע בטמא מת טמא עד הערב. טמא מת שנכנס למקדש חייב כרת.

חטא מי מריבה - מרים מתה והבאר פסקה מלתת מים, העם טענו על משה למה הביאם למות במדבר, הקב"ה אמר למשה שידבר אל הסלע ויתן מימיו, משה הכה את הסלע פעמיים ויצאו ממנו מים רבים, וכיון שהיכה ולא דיבר נענשו משה ואהרן שלא יכנסו לארץ ישראל.

משה ביקש ממלך אדום לעבור בארצו, והוא סירב ואיים במלחמה.

תמצית הפרשה

מיתת אהרן וכהונת אלעזר – הקב"ה ציווה את משה לעלות עם אהרן ועם אלעזר בן אהרן להר ההר, ולהפשיט את אהרן מבגדי כהונה ולהלבישם לאלעזר, ואהרן ימות ויקבר שם, וכן עשו. בני ישראל בכו ל' ימים על אהרן.

מלחמת הכנעני – הכנעני נלחם בישראל ושב שבי, בני ישראל הבטיחו להחרים הערים אם ינצחו, ואכן הם ניצחו והחרימו את הערים.

הנחשים השרפים – בני ישראל סבבו את ארץ אדום, ונפשם קצרה בדרך, והם התלוננו על הקב"ה ומשה, ד' שלח את הנחשים השרפים שנשכו עם רב, ישראל חזרו בתשובה, משה עשה נחש נחושת וכל מי שנשכו נחש הביט עליו וחי.

בני ישראל המשיכו במסעיהם.

בני ישראל שרו שירה על הבאר שהיתה להם במדבר.

כבוש סיחון ועוג – סיחון סרב לתת לישראל לעבור בארצו ויצא למלחמה, בני ישראל הכוהו וירשו כל ארצו גם מה שכבש ממואב, אז יצא עוג מלך הבשן למלחמה וגם אותו ניצחו, וחנו בערבות מואב.

הפטרה

מאורעות התקופה – התקופה הראשונה שהיו בני ישראל בארץ ישראל נקראת 'תקופת השופטים', באותה תקופה כאשר שמרו בני ישראל את התורה הם ישבו בשלום, וכאשר עשו הרע בעיני ד' נתנם ד' ביד העמים שישבו מסביב, עד שחזרו בתשובה. לאחר מיתת השופטים תולע בן פואה ויאיר הגלעדי עשו ישראל הרע בעיני ד' ועבדו עבודה זרה, וד' נתנם ביד פלישתים ובני עמון, בני ישראל זעקו אל ד', וד' אמר להם שפעמים רבות הושיעם מאויביהם אולם הם חזרו לחטוא, בני ישראל שבו בלב שלם והתוודו על חטאיהם, ואז נתן להם ד' את יפתח הגלעדי שניצח את בני עמון.

ההפטרה – אחי יפתח גירשוהו והוא ישב בארץ טוב, ושם התלקטו אליו אנשים ריקים. לימים כאשר באו בני עמון להלחם בישראל ביקשו בני גלעד מיפתח שילחם עבורם, יפתח התנה את הסכמתו בכך שיהיה להם לראש והם הסכימו, יפתח שלח לשאול את מלך עמון למה בא להלחם, ומלך עמון ענה שרוצה שישראל יחזירו את מה שכבשו ממנו כשעלו ממצרים, יפתח ענה לו שכשישראל עלו ממצרים מלכי אדום ומואב לא נתנו להם לעבור בארצם וסיחון אף נלחם בהם, וד' נתן את סיחון בידי ישראל וירשו את ארצו, וא"כ ד' נתן להם את הארץ, וגם בלך מלך מואב לא בא להלחם בישראל, וכבר עברו שלש מאות שנה. מלך עמון לא קיבל את דבריו ובא להלחם, רוח ד' שרתה על יפתח, יפתח נדר שיתן לד' את מי שיצא מדלתו ביתו בשובו מהמלחמה בשלום, יפתח הכה את עמון מכה גדולה.

טעם קריאת הפטרה זו בפרשת חוקת הוא היות ובפרשת חוקת מוזכרת מלחמת ישראל בסיחון ועוג וכיבוש ארצם, ובהפטרה מוזכרים דברי יפתח לעמון שישראל לא כבשו מהם את השטח כי אם מסיחון ועוג.

פרשת בלק

לאחר שכבשו ישראל את ארצות סיחון ועוג, הם חנו ב'ערבות מואב' מול יריחו, משם הם אמורים להכנס לארץ ישראל, ומכאן ועד סוף חומש דברים עוסקת התורה במה שהיה כשהיו ישראל בערבות מואב, החל ממעשה בלק ובלעם, הרבה מצוות שנצטוו ישראל שם, מלחמת מדין, וכו', ורוב חומש דברים עוסק בדברי משה רבינו לישראל בערבות מואב בא' שבט כחודש לפני מיתתו.

מואב פחדו מישראל לאחר שראו שא"א לנצח את ישראל במלחמה, שהרי ישראל נצחו אפילו את סיחון ועוג החזקים, ולכן הם ניסו להשמיד את ישראל באמצעות כח רוחני של קללת בלעם, והקב"ה מנע מבלעם לקלל את ישראל, והכתוב (שנאמר מאות שנים אח"כ, בספר מיכה, שאותו קוראים בהפטרה) תובע מישראל להכיר טובה לקב"ה על כך – "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור... למען דעת צדקות ד', במה אקדם ד' אכף לאלוקי מרום... הגיד לך אדם מה טוב ומה ד' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוהיך". לאחר שראה בלעם שאינו יכול לקלל את ישראל, נתן לבלק עצה להחטיאם, ועי"ז מתו רבים מבני ישראל במגיפה, שנעצרה לאחר שפנחס הרג את זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון עם כזבי בת צור.

תמצית הפרשה

קריאת בלק לבלעם - בלק פחד מבני ישראל ושלח לקרוא לבלעם שיבוא לקללם, הקב"ה אמר לבלעם שלא ילך ולא יקללם, בלק שלח שרים נכבדים יותר והבטיח לבלעם ממון רב, בלעם ענה להם שאינו יכול לקלל בלי רצון ד', הקב"ה אמר לבלעם שהוא יכול ללכת אבל שיעשה מה שיאמר לו.

מעשה האתון - בדרך עמד המלאך לפני האתון ב' פעמים והפריע לה ללכת, בלעם הכה את האתון, בפעם השלישית רבצה האתון תחתיה ובלעם חזר והכה אותה, האתון פתחה את פיה ודיברה אליו, הקב"ה גילה לבלעם את המלאך, ואמר לו שילך אבל ידבר רק מה שיאמר לו.

ברכות בלעם - בלעם אומר לבלק שאינו יכול לקלל רק אם ד' ירצה, בלק הכין ג' פעמים ז' מזבחות והקריב בכל מזבח פר ואיל, ב' פעמים ברכם בלעם לפי דברי ד', ובפעם השלישית ברכם מעצמו, וכן הזכיר בלעם הרבה ממעוטיהם של בני ישראל, ואח"כ התנבא על נצחון ישראל באחרית הימים, ועל הקיני, ולבסוף חזר למקומו.

חטא בנות מואב ובעל פעור - בני ישראל זנו עם בנות מואב, ועבדו לבעל פעור, משה אמר לראשי העם להרוג את עובדי הע"ז, והחלה מגפה בעם, פנחס הרג את זמרי בן סלוא עם המדיינית שבעל, ואז נעצרה המגפה שמתו בה 24000.

הפטרה

מאורעות התקופה - מיכה נתנבא לישראל בימי יותם אחז וחזקיהו מלכי יהודה, וכאן הוא מתנבא על מה שיהיה לעתיד לבוא בגאולה העתידה, ומוכיח את ישראל על כך שהם חטאו למרות הטובות שעשה להם.

ההפטרה - מיכה מתנבא שאלו שישארו לעתיד לבוא יהיו חזקים בבטחונם בד' וינצחו את אויביהם, ואז לא יצטרכו למלחמות אלא הקב"ה יכריח את אויביהם ואת הע"ז שהיתה בישראל. והנביא מוכיח את ישראל שלמרות הטובות הגדולות שעשה לישראל, כמו יציאת מצרים והצלתם מעצת בלעם, הם חטאו, ועל ישראל להשיב לד' על טובותיו לא בקרבנות אלא ב"עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת".

סעם קריאת הפטרה זו בפרשת בלק הוא כיון שמוזכר בהפטרה ענין הצלת ישראל מעצת בלעם.

פרשת פנחס

לאחר שחטאו ישראל בבנות מואב כפי עצת בלעם ואנשי מדין, ציווה הקב"ה לנקום נקמתו במדין (ולא במואב, מפני שהם עשו זאת מחמת פרדם מישראל, ומפני שעתידיים לצאת מהם רות המואביה ונעמה העמונית. רש"י ל"א ב'), וכן למנות מחדש את בני ישראל, וכיצד יחלקו את הארץ אליה הם עומדים להכנס בקרוב, וכן הקב"ה מינה את יהושע במקום משה רבינו. בנוסף ציווה הקב"ה על קרבנות מוספי המועדים, ורש"י (כ"ח ב') מביא מהמדרש שכאשר ביקש משה רבינו למנות איש על העדה, אמר לו הקב"ה עד שאתה מבקש ממני מנהיג לבני, צוה את בני עלי שיכבדוני בהבאת הקרבנות ולא ימרדו בי להקריבם לאלוהי ניכר.

פנחס קיבל בשכרו ברית כהונת עולם.

הקב"ה ציווה לצרור ולהכות את המדיינים על שהחטיאו את ישראל.

מנין בני ישראל - בני ישראל נימנו בערבות מואב כל זכר מבן עשרים ומעלה, ומניינם הכולל היה 601730, שבט לוי נמנה בנפרד מגיל חודש, ומספרם היה 23000, במנין זה לא היה איש מאלו שנספרו במנין הקודם, כיון שכולם מתו במדבר, חוץ מכלב ויהושע.

חלוקת הארץ - הקב"ה אמר למשה שחלוקת הארץ תהיה לפי גודל כל שבט וע"פ גורל.

טענת בנות צלפחד ודיני ירושה - חמשת בנות צלפחד אמרו שאביהם מת ואין להם אחים וביקשו את אחוזת אביהם, הקב"ה אמר שהם יקבלו, וכן יהיה בכל ירושה שאם אין בן הבת יורשת, ואח"כ אחי אביו ואח"כ שארו.

מינוי יהושע - הקב"ה אומר למשה שהוא לא יכנס לארץ בגלל חטא מי מריבה, ויעלה להר העברים ויראה את הארץ ואח"כ ימות, משה מבקש מהקב"ה שימנה במקומו איש על העדה, הקב"ה אומר לו שימנה את יהושע.

תמצית הפרשה

קרבנות המועדים-

בכל יום כולל ימי המועדים מקריבים כבש בבוקר וכבש בין הערבים.

בשבת מקריבים ב' כבשים נוספים לעולה.

בראש חודש וכן בז' ימי הפסח וביום הביכורים מקריבים ב' פרים איל אחד וז' כבשים ושעיר לחטאת.

בראש השנה וביום הכיפורים מקריבים פר איל ז' כבשים ושעיר לחטאת.

בסוכות מקריבים ב' אילים וי"ד כבשים ושעיר לחטאת, ביום הראשון של סוכות מקריבים י"ג פרים, ובכל יום פוחתים פר אחד.

בשמיני עצרת מקריבים פר איל וז' כבשים ושעיר לחטאת.

מנחה ונסכים- כל קרבן טעון מנחה ונסכים, המנחה היא שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל ועשרון אחד לכבש, והמנחה נבללת בשמן, הנסכים הם חצי הין לפר שלישית הין לאיל ורביעית לכבש.

ימי מקרא קודש- בפסח היום הראשון והשביעי, יום הביכורים, בר"ה וביוה"כ, ביום הראשון של סוכות, ובשמיני עצרת.

הפטרה

אם פרשת פנחס נקראת לאחר י"ז בתמוז, קוראים את הפטרת פרשת מטות "דברי ירמיהו" שהיא ההפטרה הראשונה מ'תלת דפורענותא'.

מאורעות התקופה- אחאב מלך על ישראל תחת עמרי אביו, ועשה הרע בעיני ד' יותר מכל המלכים לפניו, נשא את איזבל הצידונית, עבד ע"ז, ובימיו בנה חיאל את יריחו ובניו מתו. אליהו אמר לאחאב בשם ד' שיהיה רעב בארץ, בתחילה התחבא אליהו בנחל והעורבים היו מביאים לו לחם ובשר, אחר שיבש הנחל הלך צרפתה, אחאב שלח לחפש את אליהו בכל העולם ולא מצאו, אליהו פגש באחאב ואמר לו לקבוצ את כל נביאי הבעל ויבנו ב' מזבחות ומי שתירד אצלו אש מן השמים ידעו ישראל שאלוקיו הוא האלוקים, נביאי הבעל בנו מזבח ולא ירדה אש במשך כל היום, ואז שפך אליהו ג' פעמים מים על המזבח והתפלל לד', ואז ירדה אש מן השמים, וישראל אמרו ד' הוא האלוקים, והרגו את נביאי הבעל, ואז ירד גשם.

ההפטרה- אחאב סיפר לאיזבל מה שאלהיה בירידת האש מן השמים ובהריגת נביאי הבעל, ואיזבל רצתה להורגו, ואליהו ברח לבאר שבע והלך במדבר ורצה למות, ואז הגיע מלאך והביא לו עוגת רצפים שיאכלנה וילך בכוחה מ' יום, אליהו הלך לחורב ושם נגלה אליו ד', ואמר לו שימשח את חזאל למלך על ארם ואת יהוא למלך ישראל, ואת אלישע לנביא, והם ימיתו את כל הכורעים לבעל, אליהו השליך את אדרתו אל אלישע, ואלישע הלך אחריו ושרתו.

הפטרה זו בה מוזכר מה שאמר אליהו "קנא קנאתי לד' אלוקי צבקות כי עזבו בריתך בית ישראל", היא מעין הפרשה בה מוזכרת קנאותו של פנחס, וי"א שפנחס הוא אליהו.

פרשת מטות

משה רבינו נצטוו להוציא לפועל את הנקמה במדין על שהחטיאו את ישראל, ומשה רבינו שלח את ישראל בראשות פנחס (מפני שהתחיל במצוה להרוג את כזבי, וכדי לנקום על מה שהמדיינים מכרו את יוסף אב אמו, ומפני שהיה משוח מלחמה. ופנחס היה שקול כנגד כל היוצאים למלחמה. רש"י ל"א ו') לעשות זאת, ובמלחמה זו צריך להרוג את הזכרים בכל גיל, ואת הנשים ממתי שהם ראויים למשכב זכר, לפי שהחטיאו את ישראל. ולאחר מכן התורה מלמדת על דרך חלוקת השלל ממלחמה זו. והפרשה מסיימת בבקשת בני גד וראובן לקבל חלקם בעבר הירדן, ותשובת משה להם.

פרשת נדרים- הנודר או נשבע חייב לקיים דברו. נערה שנדרה אביה יכול להפר ביום שמעו, ואם לא היפר הנדר קיים. נערה המאורסה אביה ובעלה מפירים נדריה. נשואה שנדרה נדרי ענוי נפש בעלה יכול להפר ביום שמעו.

מלחמת מדין- בני ישראל שלחו י"ב אלפים אלף מכל שבט להלחם במדין, לנקום מהם נקמת ד', ופנחס הלך עמם ועמו כלי הקודש וחצוצרות, בני ישראל הרגו את כל הזכרים ואת מלכי מדין ואת בלעם, שרפו את עריהם, ולקחו עמם את הנשים הטף והבהמות ואת רכושם. משה כעס על שלא הרגו את הנשים שהיו מכשול לבני ישראל בעצת בלעם, והורה להרוג כל אשה הראויה למשכב זכר וכל זכר בטף.

תמצית הפרשה

טהרת האנשים והכלים והגעלת הכלים - משה הורה שמי שנגע במת וכן הבגדים והכלים צריכים טהרה, אלעזר הורה על טהרת כלי מדין, כל כלי טהרתו כדרך שימוש.

חלוקת שלל המלחמה והמכס לד' - שלל מדין היה 675000 צאן, 72000 בקר, 61000 חמורים, ו-32000 נשים שאינם ראויות למשכב זכר. אנשי הצבא קיבלו חצי מהשלל, ושאר העדה קיבלו חצי, אנשי המלחמה נתנו מחלקם אחד מחמש מאות לאלעזר הכהן, ובני ישראל נתנו מחלקם ללוויים אחד מחמישים, אנשי המלחמה נתנו תרומה מרצונם על שלא נפקד מהם איש תכשיטי זהב 16750 שקל.

בקשת בני גד וראובן - בני גד וראובן ביקשו ממשה לקבל נחלתם בעבר הירדן שהיא מתאימה לצאן הרב שיש להם, משה הוכיחם ואמר להם שהם יניאו את לב העם מלעבור את הירדן כמו שהיה עם המרגלים, בני גד וראובן אמרו שרק טפס וצאנם ישארו, והם יעברו חלוצים למלחמה עד סיום חלוקת הארץ, משה הסכים לתנאי זה, בני גד וראובן ומנשה בנו ערים בעבר הירדן.

הפטרה

הפטרה זו היא הראשונה מ'תלת דפורענותא', שבשבתות אלו (וכן בשב דנחמאת ותרתי דתיובתא) לא מפטירים בענין הפרשה, אלא בעניינים השייכים לזמן. בהפטרה מובאת נבואת ירמיהו בה מזהירים ישראל מפני החורבן.

מאורעות התקופה - ירמיהו הנביא מכונה 'נביא החורבן' מפני שהוא התנבא על חורבן בית המקדש, ירמיהו החל להתנבא בימי המלך יאשיהו, וכן התנבא בימי בניו יהויקים וצדקיהו שמלכו תחת אביהם, אז גלו ישראל ונחרב בית המקדש, כמו שנתנבא ירמיהו.

ההפטרה - הקב"ה אמר לירמיהו שעוד לפני לידתו היה מוכן לנבואה, ירמיהו אמר שאינו ראוי לנבואה, והקב"ה אמר לו שהוא כן ראוי, ונתן לו סימן על נתינת הנבואה בפיו, ועל כך שהוא שוקד על הפרענות, ועל כך שמצפון תיפתח הרעה, ואמר לו שהוא ישמור עליו ושלא יפחד לומר נבואתו, ושיאמר לישראל שהוא זוכר להם מה שהלכו אחריו במדבר, והם בעיניו כתרומה, וכל המריעים להם תבוא עליהם רעה.

פרשת מסעי

לאחר שהגיעו ישראל לתחנתם האחרונה בדרכם לארץ ישראל, מסכמת התורה את מקומות חנייתם במדבר, וכפי המבואר בפסוקים בני ישראל חנו במדבר במ"ב מקומות, מתוכם י"ד לפני חטא המרגלים, וח' לאחר מיתת אהרן בא' אב בשנה האחרונה, ונמצא שלמרות שנגזר עליהם להיטלטל במדבר ארבעים שנה, לא נסעו באותם שנים אלא עשרים פעמים. וכהכנה לכניסתם לארץ ישראל מצוה הקב"ה על השמדת הע"ז, ועל גבולות הארץ וחלוקתה לשבטים ונתינת הערים ללוויים.

מקומות חניית בני ישראל במדבר - סוכות, איתם, פי החירות, מרה, אילים, ים סוף, מדבר סין, דפקה, אלוש, רפידים, מדבר סיני, קברות התאווה, חצרות, ריתמה, רימון פרץ, ליבנה, ריסה, קהלתה, הר שפר, חרדה, מקהלות, תחת, תרח, מיתקה, חשמונה, מוסרות, בני יעקן, חור הגדגד, יטבתה, עברונה, עציון גבר, מדבר צין, הר ההר, צלמונה, פונון, אובות, איי העברים, דיבון גד, עלמון דבלתימה, הרי העברים, ערבות מואב. הכתוב מזכיר כמה מאורעות שאירעו במקומות אלו.

מצוות ירושת הארץ - הקב"ה ציווה על כיבוש הארץ והשמדת הע"ז, ומנה את גבולות הארץ, חלוקת הארץ תהיה ע"פ גורל, ותתחלק לט' שבטים ומחצה שהרי ראובן גד וחצי מנשה קיבלו חלקם מעבר הירדן, וכל שבט יהיה לו נשיא לצורך החלוקה. בני ישראל יתנו מ"ח ערים ללוויים, וסביב הערים מגרשים מכל צד אלפיים אמה עבור הבהמות והרכוש, מתוך הערים יהיו ערי המקלט. וצריך לייחד ג' ערים בארץ כנען וג' ערים מעבר הירדן לערי מקלט, ששם ינוס רוצח בשוגג, ואסור לגואל הדם להורגו שם, וישב שם עד מות הכהן הגדול.

דיני רוצח - רוצח במזיד בכלי ברזל חייב מיתה, באבן או בעץ צריך שיהיה בהם שיעור כדי להמית, אין הרוצח חייב מיתה אלא ע"פ שני עדים, ואינו יכול לפטור עצמו ממיתה או מגלות ע"י ממון.

הסבת נחלה - כל בת יורשת נחלה יכולה להנשא רק למשפחת מטה אביה, כדי שלא תעבור נחלה משבט לשבט, וכן עשו בנות צלפחד.

תמצית הפרשה

הפטרה

הפטרה זו היא ההפטרה השניה מ'תלת דפרענותא', והיא המשך נבואות ירמיהו על החורבן. אם ר"ח אב חל בשבת מפטירים 'השמים כסאי' כמו בכל ר"ח, ויש שמפטירים הפטרה זו גם באופן זה.

מאורעות התקופה של ההפטרה מבוארות לפני הפטרת פרשת מטות.

ההפטרה - ירמיהו מוכיח את ישראל עוזבם את ד' למרות שהוציאם ממצרים והוליקם במדבר והכניסם לארץ, ומוכיחם על שטימאו את הארץ, וגם הגדולים שבישראל חטאו, ולא די שעזבו את ד' אלא הלכו אחרי ההבל, ומחמת כן תבוא עליהם רעה גדולה.